

Бисер Петков: Увеличаването на възрастта и стажа за пенсия ще намалят драстично дефицита на НОИ след 2018 г.

Милен Енчев

- Как ще се отразят последните промени в пенсионната система (поетапното увеличаване на пенсионната възраст, увеличаването на трудовия стаж за пенсия и др.) на общественото осигуряване? Сами по себе си те достатъчни ли са в следващите години постепенно да се занули дефицитът на НОИ?

- Този пакет от мерки, който влезе в сила в началото на годината, е насочен именно към финансово стабилизиране на Държавното обществено осигуряване и най-големия му фонд - „Пенсии“, т.е. намаляване размера на дефицита. Мерките ще намалят разходите на фонд „Пенсии“. За тази и следващата година спестените разходи ще са незначителни по обем, но кумулативно във времето ще дават все по-голямо изражение. В резултат от тях, разчетите, които бяха направени от НОИ, показват, че в периода 2018 – 2020 г. дефицитът на ДОО ще се сведе до сравнително малък размер от порядъка на 0.1 – 0.2 % от БВП при около 2.3% планиран дефицит на бюджета на ДОО от очаквания БВП за 2012 г.. Но не очакваме като ефект само от тези мерки да се занули дефицита. Т.е. ще се приближим до баланс на приходите и разходите, но все още разходите ще надвишават приходите и ще има нужда бюджетът да допълва тази разлика. Но след 2020 г. в резултат на неблагоприятните демографски тенденции очакваме този дефицит, макар и леко, да започне да се увеличава. Кое то подсказва необходимостта от допълнителни мерки, ако целта е да се балансира напълно бюджетът на общественото осигуряване. Те са вече коментирани, става дума за мерки за увеличаване на приходите от осигурителни вноски.

- Казахте „ако“ целта е да се балансира напълно бюджетът. Имате предвид, че може да има друго решение за функционирането на осигурителната система?

- От 2000 г. след реформата бюджетът на ДОО е в дефицит. Въпросът е дали целта е този дефицит да се занули или да се сведе до едни поносими за държавния бюджет размери. Явно е, че дефицит от порядъка на планираните 1.917 милиарда лева в бюджета на ДОО за 2012 г. или този през 2010 г. - рекордните над 2 млрд. лв., е голяма тежест за публичните разходи, особено в условия на икономическа криза. Но един дефицит от 100 млн. лева вероятно не би бил сериозен проблем за покриване от републиканския бюджет.

- Как ще се намали разходът на НОИ с 6-месечното увеличение на срока, върху който се изчисляват обезщетенията (също в сила от тази година – майчинските и обезщетенията за безработица вече се изчисляват върху дохода за 24 месеца назад, а болничните – за 18 месеца назад)?

- Не можем да дадем еднозначен и категоричен отговор, защото удължаването на референтните периоди с 6 месеца за някои може да доведе както до увеличаване на среднодневния размер на обезщетението, така и до намаляване – зависи каква осигурителна история има всяко лице за тези 24 месеца назад. Увеличаването на срока за изчисляване на всички краткосрочни обезщетения се базира на принципа, че е нужна колкото се може по-тясна свързаност между приноса на лицата към системата (период на осигуряване, внесени осигурителни вноски) и това, което те черпят от нея. Така допълнително ще се ограничат и случаите на целево осигуряване върху по-висок осигурителен доход за кратък период с цел да се формира база за по-голямо обезщетение.

- Как очаквате да намалее разходите за пенсии конкретно на полицаите и военните след като минималният им осигурителен стаж бе увеличен от 25 на 27 години?

- За 2012 г. очакваната икономия от разходите за пенсии на тези два сектора е около 3.5 млн. лв. Разчетите ни показват, че промяната ще засегне около 1000 души тази година – толкова лица няма да могат да се пенсионират тази година заради влизането в сила на новия стаж. Разбира се, ефектът върху разходите от тази мярка ще се акумулира и ще нараства в годините. Например за 2013 г. се очаква икономията по тази линия да е около 10 млн. лв.

- Имаше ли наплив от желаещи да се пенсионират преди да влязат в сила промените в пенсионната възраст и стажа?

- Не сме регистрирали масова вълна на желаещи да се пенсионират през четвъртото тримесечие на 2011 г. Обичайно в този период има увеличаване на активността на хората, тъй като през годината те често събират документи и в края решават, ако имат права, да подадат заявление за пенсиониране. Бум на желаещите да се пенсионират имаше през четвъртото тримесечие на 2010 г., но не и през 2011 г. Но точно колко хора са кандидатствали в края на миналата година можем да отчетем в края на първото тримесечие на тази, защото в този период ще бъдат отпуснати пенсии по заявленията, подадени тогава. И все пак справка ни от информационната система за броя на подадените заявления не показва някаква необичайна активност. А като цяло данните ни показват, че през 2011 г. по отношение на всички категории лица броят на новоотпуснатите пенсии е по-малък в сравнение с 2010 г. Обяснението е, че през 2010 г., особено в края, много хора пожелаха да се пенсионират, защото се промени начинът на заплащане на т.нар. купен стаж – т.е. хората навършили пенсионна възраст имат право да си закупят до 5 години недостигащ осигурителен стаж, като внесат осигурителни вноски. До края на 2010 г. законодателството позволяваше разсрочено плащане, т.е. това, което човекът дължи, му се приспада след това от пенсията. От началото на 2011 г. това закупуване на стажа вече е единствено с еднократно плащане на цялата дължима сума и това е условието да се придобие правото на пенсия.

- А какъв ефект очаквате от планираната промяна, с която държавните служители сами да си плащат личните осигуровки?

- Тази мярка като цяло ще има отражение върху бюджета на ДОО, защото плащането, което държавните служители ще поемат за своя сметка, ще им бъде компенсирано с увеличаване на работната заплата. А от това увеличаване ще се увеличи и размерът на осигурителната база, върху която се изчисляват осигурителните вноски, от което очакваме допълнителни постъпления в бюджета на ДОО. От друга страна обаче ще се увеличи и базата, върху която ще се изчисляват краткосрочните обезщетения - болничните, за майчинство и за безработица. Поне за първата година след евентуално въвеждане на мярката очакваме допълнителните постъпления да са повече от допълнителните разходи по тази линия, т.е. нетен положителен ефект за бюджета на ДОО.

- А какъв ефект очаквате от планираното изваждане на социалните плащания от бюджета на осигурителната система?

- Тези промени влизат в сила от началото на 2013 г. След 31 декември 2012 г. НОИ вече няма да отпуска социални пенсии за старост и социални пенсии за инвалидност. Изплащането на отпуснатите ще става по ред, който ще се регламентира в Закона за социалното подпомагане за социалните пенсии за старост и в Закона за интеграция на хората с увреждания по отношение на социалните пенсии за инвалидност. Промяната не касае обаче т.нар. „вдовишки добавки“ (дял от пенсията на починалия съпруг или съпруга – в момента 26.5 %), които ще се изплащат и занапред от НОИ с основната пенсия на лицето. Част от тези вдовишки добавки обаче в момента се изплащат със социалните пенсии и работната група по законовите промени трябва да реши този въпрос.

- Т.е. и заварените, отпуснати пенсии ще бъдат извадени от НОИ?

- Да, НОИ след 31 декември 2012 г. няма да отпуска нови и няма да изплаща старите социални пенсии. От началото на годината работи междуведомствена експертна група, която да подготви този преход. Целта на тази промяна е осигурителната система да се изчисти от нехарактерни за нея плащания, които нямат осигурителен характер. Данните ни към края на 2011 г. показват, че става дума за около 3400 социални пенсии за старост – те са за лица, навършили 70-годишна възраст и покриват съответния подоходен тест. А за социалните пенсии за инвалидност – 47 000 социални пенсии за инвалидност в пълен размер и около 450 000 – в непълен размер (като добавката към друга пенсия, какъвто е масовият случай, това вдига и броя на инвалидните пенсии – тогава тя е 25 % от пълния размер). Като финансово изражение за тези пенсии през 2011 г. разходите са около 250 милиона лева. Те не се финансират от осигурителни вноски, а чрез директни трансфери от републиканския бюджет. Така че тези плащания вече ще бъдат изведени от системата на ДОО и това няма да има отражение върху баланса в бюджета на ДОО – просто бюджетните трансфери вече ще се насочат към друга система.

- Какъв според вас ще е ефектът от планираното криминализиране на укриването на осигуровки?

- Да, очаква се тази мярка да даде ефект в посока увеличаване на постъпленията от осигурителни вноски, ако бъде въведена, но не мога да се ангажирам с прогноза какъв точно ще бъде неговия размер.

- Бихте ли дали повече подробности по предложението на надзорния съвет на НОИ вече и други финансови институции освен банки да могат да изплащат пенсии? Има ли интерес от страна на тези институции, как ще ги избирате?

- Не бих искал да коментирам този въпрос преди Министерският съвет да вземе решение по него.

- Изчисти ли се проблемът с майките, които се оказа, че са получавали доста време обезщетения за гледане на деца, а децата им са били настанени в детска градина? Миналата седмица изтече срокът да се издължат към НОИ – направиха ли го?

- Шестмесечният срок, който им беше даден от законодателя, изтече на 5 февруари. Майките, които погасиха главницата на задължението по неправомерно получените средства за гледане на дете, не дължат лихва. Тази възможност все още съществува за лицата, за които разпореждането за установяване на задължението за периоди преди 5 август 2011 г. е влязло в сила след тази дата. Тези, които върнаха сумите преди да бъдат направени промените в закона (5 август 2011 г. – бел. авт.), пък получиха право да им бъде възстановена лихвата върху тях от поделенията на НОИ в страната. Статистиката към края на 2011 г. показва, че за периода август - декември при нас са постъпили малко над 2700 заявления за възстановяване на лихва за общо 618 хиляди лева. От тях до края на миналата година са възстановени 577 хиляди лева и е постановен отказ на 128 от заявленията.

- Работодателските организации предложиха лихвата за просрочени от фирмите осигуровки да се намали от 20 на 10 %. Според вас това би ли подобрило събираемостта?

- Предстои този въпрос да се дискутира. Факт е, че тази наказателна лихва за забава на вземанията е двойна по-висока от лихвата, която се плаща за забавени данъци, където тя е на ниво „законна лихва“ - т.е. основния лихвен процент на БНБ плюс 10 %. Преди да се увеличи лихвата, е имало масова практиката осигурителите да не внасят осигурителни вноски, а да използват парите като оборотни средства, защото в един момент законната лихва е била по-ниска от банковите лихви и работодателите са предпочитали вместо да ползват кредит, да се

финансират чрез неплащане на осигуровките. Това е наложило увеличаването на надбавката. Въпрос на анализи е какви биха били ефектите от намаляването ѝ.